

O serbare școlară

— Amintire —

În cartea mea *Zile Trăite* am zis că dacă adeseori, în cursul muncii mele literare, m'am simțit atins de descurajare, față cu indiferența publicului, totuși am avut și citeva mici satisfacțiuni de autor, care m'au mîngăiat și îmboldit la lucru. Una, mai cu samă, mi-a mers mai mult la inimă și pe aceasta voi acum s'o povestesc, deși mă simt cam stînjinit, fiindcă prea e în joc persoana mea, și mă tem să nu păcătuiesc contra modestiei.

Așa, într'o zi, în luna Decembrie a anului 1904, mă pomenii cu o scrisoare de la d. V. Costăchescu, învățător dirigințe la școala primară mixtă de pe moșia Pleșeștii-Gane, județul Suceava, prin care îmi anunța că, în virtutea unui decret regal, zisa școală va purta, în viitor, numele de: Școala primară *Nicolai Gane*.

Acea moșie a fost, din vechi, proprietate a unui străbun al meu, Mihai Gane, care a făcut-o danie monastirii Neamțului și, pentru a se deosebi de alte moșii ce se numeau tot Pleșești, i s'a adaus, încă de atunci, supranumele de Gane.

Îată că acum nu numai moșia ci și școala situată pe dînsa avea să poarte numele meu. Acest lucru, nu puțin a măgulit amorul meu propriu. Vra să zică, munca dreaptă a omului tot nu rămîne pierdută; vine o vreme, cînd, și fără reclamă și fără clopoței, îți esă dreptatea la lumină și îți găsești răsplata acolo de unde nu te aștepli.

Se înțelege că am mulțumit din inimă d-lui învățător Costăchescu, pentru inițiativa sa, care se datorește, mai ales, faptului că dînsul a cetit novelele mele, în care vorbesc cu dragoste de județul Suceava, de munții, de rîurile, de satele în care mi-am petrecut copilăria și, acărora amintire, a rămas neștersă în mintea mea.

A vroit dînsul să-și arăte recunoștința, pentrucă în peregrinările mele pe plaiurile închipuirii, locul de cinste l'am dat totdeauna, locului meu natal. Răsplata a fost, pentru mine, cu atît mai prețioasă, cu cît mi-a venit pe neașteptate și, de la un om pe care nu aveam onoarea de a-l cunoaște personal.

Apoi, pe la începutul lui April 1905, primii o altă scrisoare de la el, prin care mă invita pentru ziua de Sft. Gheorghe acelaș an, să vin la Pleșești, spre a asista la solemnitatea consacării noului nume ce va purta școala.

Vederat lucru că acolo se alcătuisce un program al sărbătorii și că era să fiu primit cu oarecare alaiu, ca unul ce aveam rolul principal la botezul școlăii.—Acest soi de festivități, cind au de obiect sărbătorirea unei persoane, produc mici gîdiliri la inimă, la care, persoana în chestie, e totdeauna simțitoare. Cine oare, în locul meu, ar fi refuzat invitația, ori cit ar fi fost de neatins de patima vanității omenești? Prin urmare fără multă vorbă sau, mai bine zis, fără ipocrizie, am răspuns d-lui Costăchescu că voiu veni bucuros, simțindu-mă atras și de dorul foarte ademenitor, de a revedea încă odată locurile, unde mi-am resfătat anii copilăriei.

Așa dar, în noaptea de 22 April, am venit împreună cu fiul meu Alexandru în Fălticeni, unde ne-am scoborit la marele, unicul și mai totdeauna deșertul otel ce se află în oraș, întretinut de un Evreu. În momentul cind să ne culcăm, căci era tirziu și ne simțeam oboșiți, băgăm de samă că prostiriile de la așternuturi nu sînt curate. Fiul meu sună; un tip de semit nespălat, somnoros, se înfățișează în papuci și, la observațiile noastre că așternutul nu-i curat, dînsul obiectează foarte mirat:

— Cum, mă rog, nu-i curat?... Doar n'a servit decit odată.

Surprins, de un răspuns așa de logic și convingător, am început eu unul să rid cu hohot; iar fiul meu, mai puțin răbdător, era cit pe ce să-i demonstreze, într'un mod mai drastic, deosebirea ce este între un așternut curat și unul necurat.

Evreul văzînd că nu împărtășim modul lui de a înțelege curățenia, n'a așteptat mai multe argumente, a eșit repede din odaie, clempănind din papuci,—și a îndeplinit cu voe, fără voie, ordinele noastre.—Acest incident însă, ne-a făcut să pierdem o bună parte din somnul nostru, gîndindu-ne mereu la figura comică și scandalizată ce făcu chelnerul, față cu ne mai auzita noastră pretenție. A doua zi, întovărășit și de alți doi prieteni, Gheorghe Ghițescu și Ștefan Albu, am plecat la Pleșești, sat situat în valea Șomuzului, la depărtare de o oară de orașul de reședință.

Puțină lume cunoaște frumuseța drumului de la Fălticeni la Pleșești. Cum ai eșit din oraș, treci peste o iezătură lungă, care desparte în două un iaz mare, limpede, plin cu pești și cu sălbătăciuni aripate. Acest iaz, format din pirăul de munte Șomuzul, e situat pe foasta mea proprietate *Țarina mare*. Doamne, cîte amintiri din copilărie nu mi-a deșteptat vederea acestui iaz, pe fața căruia, de atitea ori, în zori de ziuă pluteam cu pușca în mînă, într'o mică luntre, condusă de moș Ion Morarul! Vai, cîte kilograme de haliciuri am sămănat pe fundul iazului, în acel dulce răstimp al primei tinerețe, diind la focuri

nevinovate în şiretele aripate, care rideau de mine, şi de câte ori în inchipuirea mea copilărească, iazul acela lua proporţiile unui ocean fără margini. Şi acum mi se stringe inima, când mă gîndesc la acele vremuri îngropate în noianul trecutului. Moş Ion Morarul nu mai este; iar *Tarina-mare* nu mai este a mea, căci împrejurările grele ale vieţii, m'au silit, cu durere, să o înstrăinez. Dar ce să mai vorbesc de lucruri care nu se pot întoarce şi să-mi amărăsc inima în zadar? Frumuseţea pămîntului, răcoarea aerului, lumina soarelui, sînt averi ale tuturor şi, de dînezele se poate bucura ori cine.

În dimineaţa zilei de Sft. Gheorghe, zi caldă şi senină, vestitoarea primăverii, după ce am trecut iezătura, am prins a ne sui mereu la deal, până cînd am ajuns într'o curmătură, pe care Alecsandri, de-ar fi cunoscut-o, ar fi numit-o *gură de raiu*. De acolo, cînd te uiţi îndărăpt, ţi se deschide o panoramă imensă, de o frumuseţe rară, parcă ar fi un decor de teatru, anume făcut ca să-ţi farmece vederea. Nu ştiu, zău, ce cuvinte să aleg, ca să pot da măcar o idee apropiată de măreţia priveliştii. În diferitele şi variatele ei perspective ce se desfăşură dinaintea ochilor.

Astfel, jos, la poatele dealului ce urcasem, se întinde iazul din *Tarina-mare* care, unit cu cel din *Ciorsaci*, formează o întinsă suprafaţă de apă sclipitoare în razele soarelui şi care îţi dă iluzia unui mic lac elveţian.

Dincolo de iaz se răsfăţă în plină vază pe pămîntul lin-ondulat, întreg tirgul Fălticeni, cu turnurile de biserici, cu numeroasele acoperişuri de case fel de fel colorate, care apar de departe, din verdeaţa grădinilor, ca o podoabă mai mult în neasămănatul tablou cimpenesc.

Apoi, şi mai departe, dincolo de tirg, se întinde şesul vestit al Moldovei cu sămănăturile, cu satele, cu crîngurile lui, care par topite în ceaţa depărtării; iar tocmai colo la fund, pe linia nemărginită a orizontului, se înalţă ca un lung lanţ de urieşi, munţii noştri Carpaţi, pe ale căror virfuri ai zice că se razemă cerul şi din mijlocul cărora răsare hăt deasupra ca un bătrîn sahastru, Ceahlăul, ce parcă stă de pază asupra mai micilor lui şi, a cărui creastă falnică te face să visezi.

În toată ţara romînească, nu cred că se va găsi o privelişte mai minunată, ca aceea din vestita curmătură a *Halmului**) unde, de atîtea ori, în expediţiile mele vînătoreşti din tinereţe, am rămas cuprins de un simţimînt de care nu-mi puteam da samă, un fel de bucurie a ochilor, un fel de dezmerdare a sufletului.

Am stat cu toţii, şi acum, mai multă vreme în această gură de raiu, ca să ne săturăm ochii şi sufletul de harurile naturii darnice şi, apoi tăcuţi, cu cîte un strop de evlavie în inimă, am plecat mai departe.

*) Aşa se numeşte dealul în virful cărui a curmătura.

Din gura Halmului până la Pleșești, am mai mers vre-o douăzeci de minute, în trapul cailor, prin valea strîntă a Șomuzului, ce șarpuește între două rînduri de dealuri acoperite cu păduri și, înșirșit, iată-ne în satul Pleșeștii-Gane. Nu bine am ajuns dinaintea școalei, pe frontispiciul căreia se putea vedea, de departe, tabla de metal cu inscripția: *Școala Primară-mixtă Nicolai Gane*, că un *ura* strașnic de mai multe ori repetat, făcu să clocotească văile Șomuzului. Sute de țărani, îmbrăcați în haine de sărbătoare, sute de femei și fete cu altița tradițională pe piepturi, înșirați toți pe ambele laturi ale șoselei, ne-au întimpinat cu acest formidabil strigăt de bucurie.

În fața școalei, încunjurat de elevii lui, sta învățătorul Costăchescu, îmbrăcat în haine naționale și, în momentul cînd m'am dat jos din trăsură, mi s'a prezentat, ținînd de mină un copil care mi-a oferit un buchet de flori.

Învățătorul, pe care am avut în urmă ocazia să-l cunosc mai bine, e un tînar cu figură simpatică, harnic, inteligent, om al datoriei și al școalei, un fanatic al profesiei; el mi-a prezentat pe primarul, d. Tomescu, pe preotul din sat și pe numeroșii învățători din comunele învecinate, care veniseră să asiste la această sărbătoare școlară; apoi m'a îndemnat să vizitez școala, o clădire destul de încăpătoare, foarte curată și bine întreținută, cu odăi mari, luminoase, pe pereții cărora atîrnau portretele familiei regale și alte tablouri cromolitografice, cu subiecte din istoria țării. În urmă ne-am întors din nou în șosea, în fața școalei, între cele două rînduri de săteni, unde s'au așăzat mai multe scaune pentru noi oaspeții și o masă, dinaintea căreia aveau să stea vorbitorii. Atunci învățătorul Costăchescu, în picioare lângă masă, cu aer solemn și cu glas răspicat, rosti o cuvîntare însuflețită, patriotică, cu pilde trase din istoria țării, arătînd marea înriurire ce a avut școala și biserica asupra poporului și sfîrșind prin o caldă salutare la adresa mea și a tuturor oaspeților, aflați de față.

După el veni primarul, care a vorbit mult și cu multă înlesnire, lăsîndu-mă sub impresiunea că dacă ar fi primit din tinereță o cultură mai îngrijită ar fi ajuns un politician guraliu, care ar fi dat mult de lucru stenografilor parlamentului.

În urma lui am luat eu cuvîntul și am grăit următoarele:

Domnule Învățător, Domnule Primar și frați săteni!

Sînt o mare bucurie sufletească de a mă găsi astăzi în mijlocul d-voastră, în scop de a lua parte la această frumoasă serbare școlară, cum și în scop de a mulțami din toată inima mea d-lui învățător Costăchescu pentru inițiativa ce a luat, de a se da numele meu acestei școli. Sînt deci prea recunoscător, atît d-lui învățător cît și tuturor persoanelor, care au contribuit de a mi se face această mare onoare.

Și acum mă adresez vouă, iubiților săteni, care v'ați adunat aici, în număr așa de mare, și vă zic, că și voi trebuie să vă bucurați de această sărbătoare școlară ce se petrece astăzi în comuna voastră, căci școala și biserica sint temeliiile statului, sint ca să zic așa, cei doi mari stâlpi pe care se razemă orice țară bine întocmită.—Prin școală vă veți lumina mințile, veți căpăta noțiunea de patrie, iubirea de neam cum și învățătura trebuitoare pentru a învinge greutățile vieții zilnice.—Prin biserică, veți căpăta credința religioasă, morala creștină, care înalță inimile și le predisune la fapte bune și frumoase.

Desigur voi toți ați auzit de numele marilor noștri Domni din vechime, precum de pildă de Stefan cel Mare, al cărui nume e până și în gura copiilor și a cărui amintire de patru sute de ani de la moartea lui a fost sărbătorită mai anul trecut cu multă pompă în toată țara.

Ei bine, prin ce mijloc, prin ce farmec, ridică el întreg poporul dela sate și dela târguri și îl ducea la hotarele țării, în contra dușmanilor năvălitori, dacă nu prin credința religioasă și dragostea de țară?

Românii de atunci nu puteau să vadă holdele lor, bisericile lor și mormintele străbunilor lor călcate și pingărite de neamuri străine, precum nici voi n'ați putea suferi astăzi una ca aceasta; de aceea, cu sabia într'o mână și cu crucea în cealaltă mână, ei mergeau și se luptau contra armatelor străine, care de multe ori erau mai numeroase și mai puternice decât ale lor, și totuși erau toldeaua învingători.—Dovadă că eșeau învingători, este că țara noastră, după atâtea furtuni, a rămas în picioare și nesupusă altor popoare.

Dacă n'ar fi fost acești viteji strămoși ai noștri, Români de singe și de inimă ca și voi, cine știe ce soartă ar fi avut biata țara noastră, și dacă astăzi am fi avut ocazia fericită, de a ne aduna, noi strănepoții lor, în această frumoasă comună, la această impunătoare solennitate școlară.

Dar nu avem trebuință să ne întoarcem așa departe în istoria veche a țării.—Nu avem decit să ne amintim fapte petrecute în zilele noastre, cu 28 de ani în urmă, cind părinții voștri, frații voștri, și mulți dintre voi chiar, tot prin dragostea de țară și credința religioasă, a-ți trecut peste Dunărea în câmpiile Bulgariei, sub conducerea Majestății Sale Regele, și a-ți cucerit *Neatîrnarea* și *Regatul*, cele două mai mari bunuri ce le-a putut dobîndi poporul nostru.

Ș'apoi, pe lângă aceste două bunuri, cite alte foloase nu au rezultat pentru țară, din strădania și jertifele voastre?

Cum era țara noastră înainte, și cum e astăzi?—Cei mai bătrîni dintre voi, care au apucat vremuri mai vechi, țin minte negreșit, cînd în țară nu era o șosea, un singur pod peste apele curgătoare, un singur spital rural, o singură școală rurală, nu mai vorbesc de drumuri de fer, telegraf, telefon și cite alte îmbunătățiri menite a înlesni bunul traiu al locuitorilor.—Ei bine-

toate aceste s'au făcut, pentrucă prin faptele străbunilor voștri și ale voastre chiar, am putut să ne păstrăm țara, să rămînem singuri stăpîni în ea și am avut astfel răgazul să le aducem la îndeplinire.

Așa dar, vă sfătuesc oameni buni, să iubiți școala, unde se capătă lumina, să iubiți biserica, unde se capătă credința minuitoare; să trimeteți copiii voștri la școală, fără silă și cu bună inimă, căci e spre binele lor; să mergeți și voi la biserică, cit mai mulți și cit mai des, în toate Duminicile și sărbătorile; de altfel cu mare bucurie am constatat din cele spuse de d. Primar cum că v'ați deprins a ocoli localurile de petreceri, unde omul își pierde averea, sănătatea și cinstea și unde din om se face neom.

Vă rog să credeți, frați săteni, că vă dau aceste sfaturi din toată curățenia inimii mele, din toată căldura dragostei ce am pentru voi, căci și eu sînt născut în acest județ, aici am deschis pentru întâia oară ochii mei la lumina zilei, pe aceste frumoase și înverzite dealuri mi-am preumblat cele întâi priviri copilărești, și cine știe dacă soarta nu-mi va rezerva mîngăierea ca tot aicea să-mi fie și mormîntul. Sfârșesc dar, zicîndu-vă, după datina bătrînească: *Hristos a înviat și la mulți ani!* *).

Un lung și zgomotos *Adevărat a înviat* a răsunit în rîndurile sătenilor.

După discursuri au cîntat copiii, în cor, cu multă însuflețire și pricepere muzicală, *Deșteaptă-te romîne* și alte cîntece populare care au stîrnit entuziasmul tuturor și la urmă, ca final al festivității, au recitat vre-o patru dintre cei mai isteți, citeva poezii de-ale mele.

O! Erau hazlii de văzut copiii aceștia, cum în naivitatea lor își luau rolul în serios, cum gesticulau și declamau versurile, ridicînd sau scoborînd tonul după înțelesul, uneori contra înțelesului cuvintelor, și mai cu samă, cum se uitau ei pe furis la mine, măsurîndu-mă cu coada ochiului, de sus până jos, ca pe o dihanie rară, care nu se vede în toate zilele, și pentru care nu înțelegeau de ce se face atîta tărăboiu. Iar între dîșii, unul în vîrstă, și de vre-o cinci ani mi-a atras cu deosebire vederile, căci era de tot frumos și drăgălaș, cu părul lui cel creț auriu, cu ochii albaștri și cu fața albă ca laptele; ai fi zis că-i un îngeraș desprins din tabloul Madonei *Sixtine*, de Raphael.

Astfel s'a isprăvit acea serbare școlară, mica mea apoteoză, petrecută sub razele soarelui de April, în mijlocul sătenilor gătiți ca de Sft. Gheorghe, într'un aer îmbălsamat de florile primăverii ce străluceau ca argintul pe crengile pomilor roditori, și ochii mei, nu se mai săturau de a privi acele locuri încîntătoare, pe care nu le văzusem de multe zeci de ani. Locurile erau tot acele, numai eu mă schimbasem, căci pe cînd argintul de pe crengile cireșilor și ale prunilor vestea întoar-

*) Eram tocmai în sărbătorile Paștilor.

cerea veselei primăveri, argintul de pe capul meu vestea o iarnă care n' o să se mai schimbe în primăvară.—Dar nu aveam eu timpul să mă gândesc la asemenea lucruri triste; inima mea era plină de o nespusă emoțiune și pot zice, în cuget curat, că în ziua aceea mă simțeam omul cel mai fericit din lume. Ori ce bunuri pămîntești mi s' ar fi hărăzit, nu ar fi produs asupra mea aceea întipărire adîncă, ca această manifestare cîmpenească simplă, neinteresată, de bună credință, prin care țaranii și dascălii dela sate au binevoit a-mi recunoaște munca de aproape 40 ani, depusă în cultivarea limbii strămoșești.

O! dascălii acei ce stau la temeliiile statului, acei care au chemarea de a lumina poporul de jos, marele rezervoriu de reînoire și improspătare a energiilor neamului, acei care nedeslipiți de vetrele sătenilor își fac din misiunea lor un apostolat, accia, zic, sînt după mine cei mai statornici cetitori și în acelaș timp cei mai drepecți judecători în materie de muncă literară.—Ei nu sînt împărțiiți în cete rivale, în clanuri dușmănoase; ei n' au gelozii, n' au uri și idei preconceptuate; ei cînd cetesc o carte nu o laudă sau o condamnă după cum autorul este, sau nu, din clanul lor, ci după impresia curată, sinceră, produsă asupra spiritului lor neînriurit de alte simțiminte străine, ce prea adeseori frămîntă pe minuiorii de condeiu de prin orașe.

Să mi se ierte, dacă prea am vorbit de mine istorisînd primirea, poate nemeritată, ce mi s' a făcut, în acel colț al județului meu natal.—Ce vreți, asemenea lucru odată se întimplă omului în viață!—Nu voiu tăgădui totuși că mulți diatre săteni nu-și vor fi dat, poate, tocmai bine samă pentru ce mi s' a făcut această onoare; e însă tot atît de netăgăduit, că nici unul n' a privit faptul cu ochi răi.—Simțeam că sînt într' o atmosferă prietenoasă unde răutatea, gelozia, invidia, nu-și aveau loc.—Un current de simpatie caldă se stabilise între ei și mine și mărturisesc că dacă dinșii n' ar fi fost prea numeroși, i-aș fi sărutat pe toți.

Parcă aud pe unii critici, zicînd cu surisul pe buze, că sînt un om care mă mulțumesc cu pușin.

O da! decit demonstrații de dragoste falsă, organizate ad-hoc, de oameni cu mierea pe buze și cu fierea în inimă, mai bine o scintee de dragoste sinceră, spontanee ca aceasta, din partea unor oameni fără ascunsuri și deschisuri, care nu-mi cereau nimic, căroră nu le ceream nimic și care n' au fost adunați acolo din poroncă oficială, căci nu mă bucuram, și nu mă bucur de favoarea regimului ce conduce țara. Nu se zăriau între dinșii frunți încreștite, priviri ironice, zimbete cu înțelesuri. Nu erau de cei cu șălele de cauciuc, care cadeînțează în vedere de foloase personale, nici omizi otrăvite care distrug floarea de pe arbori, nici căței de cei care, după spusa unui poet francez, caută *purici în coama leului*.

Lanul era curat, fără iarbă rea. Toate gîndurile se înfrățeau, toate inimile băteau la fel; iar la sărbătoarea de jos se unise par'că

o altă sărbătoare, acea din regiunile de sus, unde, deasupra arborilor înfloriți, într'un ocean de lumină se roteau cocostîrcii, se scaldau rîndunelele, și ciripeau ciocîrlile cîntîndu-și bucuriile lor pentru întoarcerea primăverii.

Vă salut deci dragi învățători și săteni !... Să ne-ajute Dumnezeu, să ne revedem sănătoși, cu voce bună, și cu inima plină !...

Fiți încredințați că dulcea mîngiere ce a-ți vărsat în sufletul meu în acea neuitată zi de primăvară, neuitată va fi de mine cîte zile voi avea de trăit, și îmi va fi cea mai de căpetenie răsplată pentru brazda ce voi fi tras și eu, alături de alții mai vrednici decît mine, în ogorul de cultură intelectuală al țării !

N. Gane

